

Η ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ-BASILICA

**Του Γιάννη
Τσιαμήτρου
Εκπ/κού -
χοροδιδασκάλου**

Στα αρχαία ελληνικά το επίθετο βασιλική είναι προσδιορισμός ουσιαστικού θηλυκού γένους (συνήθως στοά, οδός). Γενικά η διατύ-

πωση βασιλική οδός επικρατούσε τόσο με συγκεκριμένη όσο και με μεταφορική έννοια.

Αρχικά βασιλική οδός σήμαινε αυτή του Βασιλέως (ιδιοκτησία), αργότερα όμως μετέπεσε στη δημόσια, κοινή σε όλους, ενώ βασιλική στοά συνήθως σήμαινε υπόστυλο κτίριο, το οποίο χρησίμευε ως αγορά, δικαστήριο, χώρος περιπάτου κ.α.

Κατεξοχήν, όμως, Βασιλική ονομάζονταν η μεγάλη υπόστυλος αίθουσα του σπιτιού των αρχαίων Ελλήνων, όπου γενικά γίνονταν υποδοχές ξένων, οικογενειακές, γενικές, επίσημες συγκεντρώσεις και θρησκευτικές τελετές. Στις αρχές του Χριστιανισμού οι Βασιλικές αυτές περιέπεσαν ως αποκλειστικός χώρος λατρείας, ο οποίος ονομάστηκε Εκκλησία, Οίκος Θεού, Κυριακή, Οίκος Κυρίου κλπ. Άρα, Εκκλησία πλέον δεν σήμαινε την συνέλευση αλλά την θρησκευτική συνάθροιση. Αργότερα στον 3ο μ.Χ. αιώνα αρχίζουν να κτίζονται Εκκλησίες με θεμέλια από τους χριστιανούς και έχουμε οργασμό των περιφημων Βασιλικών.

Βέβαια μερικοί υποστηρίζουν ότι το πρωτότυπο της χριστιανικής Βασιλικής πρέπει να αναζητηθεί στο στέγασμένο atrium της παλαιάς ρωμαϊκής οικίας και στα ρωμαϊκά κτίσματα, ωστόσο,

είναι εμφανής η επίδραση από τις βασιλικές των αρχαίων Ελλήνων, καθώς αυτές είναι προγενέστερες.

Τρεις είναι οι όροι, με τους οποίους ο χριστιανικός ναός γίνεται γνωστός: 1) Κυριακή ή Κυριακό (Dominium), 2) Εκκλησία (Ecclesia) και Βασιλική (Basilica).

Ο πρώτος πολύ μεταγενέστερος των άλλων δυο ξεκίνησε από τον ελλαδικό χώρο, εισήλθε στις νότιες και σλαβικές γλώσσες (cerkon, cerkva) και μετά στις γερμανικές (kirche, church).

Ο δεύτερος, ξεκινώντας πάλι από την ελληνική, κατακτά τις ρωμανικές γλώσσες της Δυτικής Ευρώπης, τις Κελτικές και την Αλβανική (chiesa, clesia, gleiso, eglise, esglesia, iglesia, eleiza, igreja, eclis, eaglais, eglwys, iliz, kische).

Ο τρίτος όρος Βασιλική στα ελληνικά υποχωρεί και ονομάζεται Εκκλησία και διατηρείται μόνο στη λόγια νεοελληνική γλώσσα με τη σημασία ενός αρχιτεκτονικού ρυθμού. Επικρατεί απόλυτα στην Ρουμανική (biserica), Αρωμαϊκή (baserica), Μεγλενίτικη, (baserica), και Ιστριακή (baserike). Επίσης μαρτυρείται στη νεκρά Δαλματική, τις βόρειες Ιταλικές διαλέκτους και τις Ρωμανικές διαλέκτους των Ιταλικών και Γαλλικών Άλπεων (basalika, baselgo, bazerca, basache κλπ) και σε ορισμένα σημεία της Ιβηρικής χερσονήσου και των βρετανικών νησιών.

Το ερώτημα που τίθεται είναι ποιος όρος είναι προγενέστερος: Η Βασιλική (Basilica) ή η Εκκλησία (Ecclesia); Οι γνώμες διίστανται. Οι Kretschmer, Parvan, Puscariu, Shioffini, Jud, Procopovici, Von H. Janssen, Van den Bosh, Mohmann υποστηρίζουν ότι ο όρος Εκ κ λ η σ ι α προηγείται, ενώ οι Bartoli, Densusianu, Skok, T. Papahagi, Capidan, Taille, Aebischer θεωρούν ότι την προτεραιότητα έχει ο όρος b a s i l i c a. Βέβαια η πρώτη άποψη 'σκαλώνει' γιατί χρησιμοποιείται στην αλβανική γλώσσα (kische ή gische), με το δεδομένο ότι η εκχριστιάνιση των Αλβανών έγινε πιο αργά από τους γείτονές τους, οι οποίοι διατηρούν τον όρο basilica.

Δύσκολη επίσης είναι η απάντηση στο ερώτημα γιατί ο όρος basilica δεν κατόρθωσε να επιβιώσει στις γλώσσες, που πρωτοεμφανίστηκε και περιορίστηκε μόνο στη ΝΑ Ευρώπη (ρωμανικές γλώσσες). Ένας σοβαρός λόγος είναι ότι η κεντρική εκκλησιαστική Αρχή της Ρώμης ήταν υπέρ του όρου εκ κ λ η σ ι α (ecclesia, ecclesia). Άλλοι υποστηρίζουν (Jud) ότι η διαφορά

είναι θέμα ομάδων λεξιλογίου.

Η ουσία είναι ότι και οι δυο όροι έχουν την αρχή τους στην ελληνική γλώσσα και η ελληνική παρουσία ήταν έντονη σε όλη τη ΝΑ Ευρώπη παρά τη ρωμαϊκή κατάκτηση.

Ωστόσο, η εξάπλωση του Χριστιανισμού στις χερσονήσους της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (ενδότερες και ακραίες ζώνες) έγινε με βραδύ ρυθμό και αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι η χριστιανική ορολογία είναι λατινογενής στους πληθυσμούς που εκλατινίστηκαν. Άρα, πρώτα έχουμε εκλατινισμό και μετά εκχριστιανισμό.

Κατά τον P. Skok ο όρος b a s i l i c a χάνει έδαφος στους πρώτους χριστιανούς για τους οποίους η απλή σκέψη σχέσης βασιλέως-ανθρώπου προς βασιλέα Θεό ήταν βέβηλος. Βέβαια ο επίσκοπος Σεβίλλης Ισιδώρος δεν πτοείται από αυτό. Κατά τον Skok η basilica διατηρήθηκε στα ρωμανικά ιδιώματα της Χερσονήσου του Αίμου (Ρουμανική κλπ) λόγω του φωνητικού φαινομένου του ρωτακισμού (basilica-baserica: /r). Ετσι απομακρύνθηκε η έννοια Βασιλέως-άνθρωπος.

Ο Α. Λαζάρου τελικά εκφράζει την πιθανότητα ότι ο όρος βασιλική-basilica διατηρήθηκε στους εκλατινισμένους πληθυσμούς της ΝΑ Ευρώπης, που απομονώθηκαν (λόγω επιδρομών) σε δυσπρόσιτα κρησφύγετα (Καρπάθια, Αίμος, Άλπεις, Πίνδος, Όλυμπος), ενώ στους υπόλοιπους υπερίσχυσε ο όρος εκ κ λ η σ ι α και κυριακή ή κυριακόν. Άλλωστε, ο όρος b a s i l i c a εξεφράζε περισσότερο τη ρωμαϊκότητα σε συνδυασμό με την χριστιανικότητα του Ανατολικού κράτους και αυτό διαφυλάχθηκε από τους εκλατινισθέντες του Χερσονήσου του Αίμου και των εκείθεν του Δούναβη.

(Περίληπτική απόδοση του τετράτου του Α. Λαζάρου με τίτλο «Ελληνισμός και Λαοί της ΝΑ Ευρώπης», τόμος Α')

ΓΙΟΡΤΕΣ ΒΕΡΜΙΟΥ 2013

Διοργάνωση: Πολιτιστικός Όμιλος Ξηρολιβάδου

9^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Χορευτικών Συγκροτημάτων

ΞΗΡΟΛΙΒΑΔΟ ΦΕΡΟΙΑΣ

Σάββατο 20-7-2013 Ώρα 8.00 μμ

Προσέλευση Ελεύθερη

Συμμετέχουν:

- 1) Πολιτιστικός Όμιλος Ξηρολιβάδου
- 2) Ποντιακή Καλ. Στέγη Ι. Ν. Πέλλας
- 3) Σύλλογος Βλάχων Βέροιας
- 4) Λύκειο Ελληνίδων Βέροιας

Papillon
junior • KIDS • baby • newborn

ΕΚΠΤΩΣΕΙΣ
έως **50%**

Οικονομίδου Σοφία

Παιδικά - Βαπτιστικά

Ζωγιοπούλου 7 Βέροια Τηλ.: 2331 301031